

اصول مربوط به کاربرد اشعه یونیزان در زنان درسینین باروری (قانون ده روز)

مجله نظام پزشکی

سال پنجم، شماره ۱، صفحه ۵۲، ۲۵۳۵

دکتر کمال الدین دهشیری *

« نامه به مجله »

مقدمه:

اصول کاربرد اشعه یونیزان در پزشکی و دندان پزشکی (رادیوگرافی - رادیوتراپی - استفاده تشخیصی و درمانی از رادیوایزوتوپها)، باید بصورت مقررات عمومی در حرفه پزشکی مورد قبول همه قرار گرفته و در طبابت روزمره از آن پیروی شود. در این اصول یادآوری شده است که در کلیه زنانیکه در سنین باروری میباشند (۱۲ سالگی تا ۵۰ سالگی)، برای جلوگیری از تابش اشعه بر جنین و خطرات ناشی از آن نظیر میکروسفالی - ایدیوسی - ناهنجاریهای گوناگون - نداشتن هر دو چشم یا یک چشم - ابتلای به سرطانهای مختلف و غیره، باید در کاربرد اشعه نکات زیر در نظر گرفته شود:

- ۱- پزشک درخواست کننده آزمایش رادیوگرافی یا رادیوایزوتوپی باید امکان آبستنی بیمار را در نظر داشته باشد.
- ۲- وظیفه پزشک درخواست کننده است که تاریخ شروع آخرین عادت ماهانه بیمار را روی ورقه درخواست آزمایش، ثبت نماید.
- ۳- آزمایش رادیولوژیک قسمت تحتانی شکم تا حد امکان باید تا ده روز پس از شروع عادت ماهانه انجام گیرد (قانون ده روز).
- ۴- در صورتیکه شکی در مورد لزوم آزمایش مورد درخواست یا نوع آزمایش موجود باشد باید موضوع قبلاً بین پزشک درخواست کننده و رادیولوژیست مربوطه بحث و حل و فصل گردد.

مسئولیتها:

مسئولیت در اینگونه موارد فردی نیست یعنی بیمار، پزشک درخواست

کننده آزمایش، رادیولوژیست و کارکنان بخش رادیولوژی هر کدام موظفند توجه داشته باشند تا جنین در رحم مورد تابش اشعه یونیزان قرار نگیرد.

۱- مسئولیت پزشک درخواست کننده - پزشک درخواست کننده مسئول اصلی است و باید نکات زیر را مورد توجه قرار دهد:

الف - لزوم آزمایش و تأثیر آن در درمان بیماری.

ب- خطرات ناشی از تابش اشعه به جنین و مقایسه آن با فواید این آزمایش برای بیمار.

پ- اعلام تشخیص احتمالی بیماری و اندیکاسیون کلینیکی آزمایش مورد لزوم در برگه درخواست.

ت- درج تاریخ شروع آخرین عادت ماهانه بیمار در برگه درخواست آزمایش.

ث- اعلام لزوم یا عدم لزوم توجه به قانون ده روز در برگه درخواست آزمایش.

ج- امضای برگه درخواست آزمایش با خط خوانا.

۳- مسئولیت پزشک رادیولوژیست و کارکنان بخش رادیولوژی مسئولیت کارکنان بخش رادیولوژی در واقع کاربرد صحیح قانون ده روز می باشد و باید دو حالت زیر را مورد توجه قرار دهند:

الف - در مورد آزمایشهایی که در روز مراجعه انجام میشود نظیر رادیوگرافی استخوانها باید به تاریخ شروع آخرین عادت ماهانه توجه شود و در صورتیکه ده روز از آن تاریخ نگذشته باشد آزمایش انجام گردد. در غیر اینصورت تا حد امکان آزمایش را تا شروع عادت ماهانه بعدی باید به تمویق انداخت.

بیمار خود رابطه حرفی برقرار نماید.

۳- زنانیکه عادت ماهانه آنها نامرتب است.

نوع آزمایش:

هر گونه آزمایش رادیولوژیک که ناحیه شکم و لگن را دربر گیرد بطور کلی خطرناک است و از آزمایش های زیر در زنان آبستن باید اجتناب کرد:

رادیوگرافی معده واثنی عشر با ماده حاجب.

رادیوگرافی روده باریک با ماده حاجب.

رادیوگرافی کولون با ماده حاجب.

اوروگرافی.

سیستوگرافی.

کله سیستوگرافی.

رادیوگرافی از ستون فقرات کمری - لگن و مفاصل هانش.

آنژیوگرافی ناحیه شکم و لنفوگرافی.

مشکلات کاربرد قانون ده روز:

۱- بیماران حادثه دیده - بسیاری از بیماران حادثه دیده در واقع مورد خطر فوری نمیباشند و در اینجا باید هر بیماری جداگانه مورد توجه قرار گیرد و قانون ده روز بجز در مواردیکه از لحاظ بالینی لزوم قطعی آزمایش رادیولوژیک مورد قبول است مراعات گردد.

۲- بیماران بستری در بخش ها - بعلم اقتصادی، طولانی شدن مدت بستری بودن بیماران، اجرای قانون ده روز در این بیماران مواجه با اشکال است و در اینگونه موارد باید خطرات ناشی از اشعه را در مقایسه با اشکالات مادی مورد توجه قرارداد.

۳- بیماران فوری - در موارد فوری میتوان با توجه به فوریت پزشکی قانون ده روز را ندیده گرفت.

ب- در مورد آزمایشهایی که برای انجام آن وقت داده میشود مانند رادیوگرافی دستگاه گوارشی با ماده حاجب - لنفوگرافی - اوروگرافی و غیره باید در تعیین وقت، قانون ده روز را در نظر گرفت و موقع مراجعه نیز از بیمار در مورد تاریخ شروع عادت ماهانه و تطابق آن با پیش بینی قبلی استفسار شود.

۳- مسئولیت بیماران - بیماران نیز در مورد دادن توضیحات لازم و کافی به پزشک خود مسئولیت دارند و موظفاند نکات زیر را رعایت نمایند:

الف - دادن اطلاعات صحیح مربوط به وضع عادت ماهانه خود و امکان آبستنی به پزشک معالج.

ب- قبول توضیحات پزشک در مورد توجه به قانون ده روز و خطرات ناشی از تابش اشعه به جنین.

موارد استثنا:

کلیه زنانیکه در سنین باروری بین ۱۲ تا ۵۰ سال میباشد شامل این قانون خواهند بود، مگر در موارد زیر:

۱- زنانیکه هر گونه رابطه ای با مرد را منکر باشند.

۲- زنانیکه در موقع آزمایش در حالت عادت ماهانه باشند.

۳- زنانیکه از قرص های ضد آبستنی استفاده مینمایند و حداقل سه ماه از استعمال دارو گذشته باشد.

۴- زنانیکه از «I.U.D» استفاده مینمایند و حداقل سه ماه از استعمال آن گذشته باشد.

۵- زنانیکه مورد عمل هیستریکتومی - اوارکتومی یا طرقدیگر ایجاد نازائی قرار گرفته باشند.

در اینجا باید مشکلاتی را که در مورد افراد زیر وجود دارد در نظر گرفت و با آنها مانند اشخاص معمولی رفتار نمود:

۱- زنانیکه از لحاظ روانی قدرت درک و توجه به موضوع را ندارند.

۲- در مواردیکه پزشک بعلم اشکالات زبان محلی نتواند بطور کامل

REFERENCE :

Implementation of «The 10 Day Rule». The Royal College of Radiologists Publication, 31-7-1975.